

Ruimte voor verbeelding

CULTUURPROFIEL REGIO TWENTE 2021 - 2024



Ruimte voor verbeelding
CULTUURPROFIEL REGIO TWENTE 2021 - 2024



Inhoud

AAN DE MINISTER VAN OCW	7
VISIE OP CULTUURREGIO TWENTE	13
KUNST, ERFGOED EN MEDIA IN TWENTE	15
THEMA TIJD EN RUIMTE	19
THEMA TRADITIE EN INNOVATIE	24
THEMA GRENZELOOS TWENTE	31
WAT WE VRAGEN AAN HET RIJK	37
VOORSTELLEN PROEFTUINEN	38
HOE NU VERDER	43
BIJLAGEN	44

Evander Eijsink

PIANIST
HENGELO
10 JAAR

"Goed cultuuronderwijs maakt wijs!"

Aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Geachte mevrouw Van Engelshoven,

Met trots presenteren wij, de cultuurwethouders van de 14 Twentse gemeenten, u het profiel van de culturregio Twente. Dit profiel is het resultaat van een enerverende periode waarin culturele instellingen, kunstenaars, gedeputeerde, wethouders en ambtenaren met elkaar in gesprek zijn gegaan over cultuur en het cultuurbeleid in Twente.

Dat cultuur hier in Twente leeft, bleek uit de grote opkomst bij de bijeenkomsten die zijn georganiseerd en uit de betrokkenheid die is getoond gedurende het proces. En dat is ook logisch; cultuur is namelijk onlosmakelijk verbonden met onze regio. De talrijke verenigingen, de grote culturele instellingen en de kunstenaars en creatievelingen, die in de steden en daarbuiten actief zijn, geven Twente haar kleur.

Het is belangrijk om blijvend te investeren in cultuur. Niet alleen vanuit lokaal belang, maar juist ook vanuit een regionale blik. Door te verbinden, door samen te werken en door af te stemmen, wordt het geheel meer dan de som der delen.

Dit gebeurt nu al in het samenwerkingsverband van landsdeel Oost. Oost-Nederland is een krachtig landsdeel waar sterke stedelijke regio's met elkaar in verbinding staan. Het profiel van de culturregio Twente is onderdeel van ROUTE OOST: een perspectief voor de Oost-Nederlandse culturele infrastructuur en een routekaart van en tussen de stedelijke culturregio's. Een route die uitgaat van de kracht van de regio, netwerken bottom-up stimuleert en die van zich doet spreken. Zo hebben we een brede basis én een kritische massa, één landsdeel, meerdere stedelijke regio's en ruim drie miljoen inwoners - tezamen één groot netwerk voor culturele ontwikkeling, productie en presentatie! ROUTE OOST wordt het plan van Oost-Nederland voor 2021 en verder.

Het samenwerkingsverband van landsdeel Oost betreft echter een groot gebied waarin diverse regio's ook eigen opgaven hebben. Een cultuurprofiel voor de regio Twente is dan ook een belangrijke volgende stap.

Wij hebben het belang van een cultuurprofiel voor Twente met elkaar onderschreven. Gezamenlijk zijn we gekomen tot een visie en een drietal thema's waar we de komende jaren op in gaan zetten. Een visie en thema's die recht doen aan de verscheidenheid van de regio, haar culturele infrastructuur en de bewoners. Zowel de amateurkunsten als de professionele kunsten dragen immers bij aan de aantrekkingskracht van Twente. Net zozeer als de grote publiekstrekkingen én het experimentele aanbod. De rijkdom ligt in de verscheidenheid.

In dit profiel zetten we enkele strategische lijnen uit die we de komende periode verder zullen uitwerken. De proeftuinen hebben daarin een belangrijke functie. Het cultuurprofiel is voor ons daarmee een begin; een eerste opbrengst van een dialoog die nog lang door zal gaan. We hopen dan ook dat het een startpunt is voor een vruchtbare samenwerking.

Samenwerking met elkaar, met de sector, met de provincie Overijssel en met u!

De cultuurwethouders van de regio Twente,

De heer Jan Martin van Rees, wethouder Gemeente Almelo

De heer Martin Velten, wethouder Gemeente Borne

Mevrouw Ilse Duursma-Wigger, wethouder Gemeente Dinkelland

De heer Jeroen Diepemaat, wethouder Gemeente Enschede

Mevrouw Arja ten Thije, wethouder Gemeente Haaksbergen

Mevrouw Anja van den Dolder-Soeten, wethouder Gemeente Hellendoorn

De heer Bas van Wakeren, wethouder Gemeente Hengelo

De heer Harry Scholten, wethouder Gemeente Hof van Twente

De heer Harry Nijhuis, wethouder Gemeente Losser

Mevrouw Alida Renkema, wethouder Gemeente Oldenzaal

De heer Ben Beens, wethouder Gemeente Rijssen-Holtten

Mevrouw Ursula Bekhuis-Groothuis, wethouder Gemeente Tubbergen

De heer Roel Koster, wethouder Gemeente Twenterand

De heer Richard Kortenhoeven, wethouder Gemeente Wierden



Leeswijzer

In dit cultuurprofiel geven we onze visie op de cultuurregio Twente en schetsen we een beeld van ons culturele ecosysteem. Vervolgens geven we aan welke keuzes de cultuurregio Twente maakt voor de komende jaren en welke acties we aan deze thema's verbinden. Tenslotte geven we aan wat we als cultuurregio vragen aan het rijk. Onze definities van de begrippen die we in dit profiel gebruiken zijn opgenomen in de bijlage.

Om een indruk te krijgen van het karakter van onze regio volgt eerst een korte beschrijving van Twente.

Twente en het verleden

Twente is een regio met meerdere gezichten. Zo is er het weidse coulisselandschap, omgeven door heggen, beken, bossen, glooiingen en houtwallen. Maar ook zijn er de bruisende binnensteden, dicht bij elkaar gelegen. Om te kunnen begrijpen hoe deze regio en de specifieke diversiteit ervan is ontstaan is het belangrijk iets meer over de geschiedenis te weten van Twente.

Duizenden jaren was Twente met name een agrarisch gebied. Ook de grote steden van de regio, Enschede, Almelo en Hengelo, waren tot het midden van de negentiende eeuw kleine stadjes met een sterk agrarisch karakter en huishouderij. Tot rond 1830 de industrie zich vestigde in de regio. Er werd een weefschool opgericht in Goor en een fabriek in Nijverdal. Daarna volgde Almelo, waar de stoommachine voor het eerst werd ingezet. Al deze ontwikkelingen droegen eraan bij dat Twente zich in korte tijd ontwikkelde tot het centrum van de textielindustrie. Tot de jaren '60 van de 20e eeuw heeft Twente deze positie gehandhaafd. Daarna werd de concurrentie van de lageloonlanden te groot en is de positie in de textielindustrie wereldwijd verzwakt. De invloeden van de industrie, evenals het agrarische verleden zijn echter tot de dag van vandaag zichtbaar en voelbaar in de regio.

Zo zijn de Universiteit van Twente, Saxion Hogeschool en het ROC van Twente allen gehuisvest in de regio en richten ze zich met name op techniek en de industrie. Innovatie is een kernbegrip. Twente kenmerkt zich door een bevolking die zich zeer verbonden voelt met de regio. Dit uit zich in het gebruik van allerlei symbolen, zoals een eigen taal, een eigen vlag en een groot verenigingsleven op het gebied van cultuur, sport en tradities. De bevolking is honkvast, verhuizingen vinden met name plaats binnen de regio. Voor 79 procent van de Twentenaren geldt zelfs dat hun overgrootouders er al woonden.¹

Twente is een zeer diverse regio. De 14 gemeenten die tot de regio behoren kenmerken zich allen door een eigen cultuur met bijbehorende gebruiken. Ongeveer de helft van alle Twentenaren woont in één van de drie grote steden. De andere helft woont in de rest van de regio, waar natuur en landschap een grote rol spelen. De combinatie van het grootstedelijke met de omliggende natuur is één van de belangrijkste kenmerken én aantrekkingskrachten van de regio.

Ook in Twente is er sprake van grote diversiteit in de bevolking, zij het een andere vorm dan in de grote steden in de Randstad. De diversiteit zit in onze regio met name in opleiding en inkomen, en in mindere mate in afkomst. In vergelijking met de rest van Nederland is de bevolkingssamenstelling in Twente overwegend autochtoon en allochtoon met een westerse afkomst. De niet-westerse allochtonen wonen met name in de grote steden en hebben veelal een Turkse achtergrond. De werkloosheid ligt boven het landelijk gemiddelde en het opleidingsniveau is relatief laag. Wel is er een stijgende lijn te zien in opleiding bij jongeren ten opzichte van de oudere bevolking.²

¹ https://www.twenteindex.nl/images/special/Vier_typeringenvan_Twente.pdf

² http://www.twentsegezondheidsverkenning.nl/images/Cijfers/Twentse_GezondheidsVerkenning_2013_2.pdf

Twente en de toekomst

Net als in andere regio's zijn er mondiale ontwikkelingen die ook voor Twente gelden. De toenemende vergrijzing, de flexibilisering van de arbeidsmarkt, de globalisering; allen hebben ook in Twente grote impact. Twente profileert zich al enige tijd als dé regio voor innovatie en techniek, met de bijbehorende opleidingen en maakindustrie. Om deze positie verder uit te bouwen en te bestendigen is het van groot belang dat er wordt voorgesorteerd op de toekomst.

Ten opzichte van het landelijk gemiddelde wonen er relatief veel lager opgeleiden in Twente, het aantal hoogopgeleiden blijft achter. De werkloosheid in Twente ligt in vergelijking met de rest van Nederland hoog. Dit komt met name door de mismatch tussen vraag en aanbod naar werknemers; er is een grote vraag naar hoogopgeleiden, de beroepsbevolking in Twente sluit daar nog onvoldoende op aan. De verwachting is dat de bevolking tot 2030 nog licht zal stijgen maar daarna zal afnemen. De bevolkings-samenstelling zal veranderen door onder andere vergrijzing en de beroepsbevolking zal krimpen. De uitdaging wordt jongeren en jeugd te behouden voor de regio. Met name voor de kleinere kernen wordt dit een belangrijk thema. De aantrekkelijkheid van de steden voor jeugd en jongvolwassenen scoort echter, gezien de omvang en de landelijke gemiddelden, relatief laag.

Er liggen echter de nodige kansen binnen de regio die de aantrekkelijkheid kunnen vergroten. Twente heeft door de geschiedenis van de textiel- en maakindustrie in de regio een bloeiend makersklimaat. Dit biedt mogelijkheden om verder op door te bouwen, zeker gezien de inzet van de regio Twente op de High Tech industrie en de aanwezigheid van opleidingen én bedrijfsleven. Zo is er een ruim aantal grote innovatieve bedrijven gevestigd in Twente.³ Daarnaast is er een volledige keten van opleidingen binnen de regio die nieuw technisch talent aflevert op de arbeidsmarkt. De komende jaren zet de regio dan ook met name in op de verdere ontwikkeling van een innovatieve kennisregio.

Het is van belang dat er geïnvesteerd wordt in de bewoners van Twente én tegelijkertijd in het aantrekken en behouden van talent, door beter in te spelen op ieders behoeften en hiervoor een aantrekkelijk cultureel klimaat te scheppen. Analyse geeft aan dat één van de belangrijkste motieven van jonge hoogopgeleiden om uit Twente te vertrekken een gebrek aan diversiteit en verscheidenheid van de cultuursector is. Het blijkt dat jonge hoogopgeleiden op zoek zijn naar niet-mainstream plekken in de stad, zoals creatieve broedplaatsen.⁴

Cultuur en het culturele aanbod spelen een niet te onderschatten rol. Niet alleen kan cultuur een rol spelen in het vestigingsklimaat, bij innovatie is juist de culturele denkkraft onontbeerlijk. Maar ook de eigenheid van de regio en het erfgoed, zowel materieel als immaterieel, dienen behouden en levend te blijven. Óók voor volgende generaties.

³ Volgens de 'Erasmus Concurrentie en Innovatie Monitor', een jaarlijks onderzoek van de Erasmus Universiteit Rotterdam, scoort Twente hoog op innovatie. Juryvoorzitter prof. Henk Volberda van de 'Erasmus Innovatie Award' benadrukt dat de regio zich kenmerkt 'door een relatief hoge mate van ondernemend gedrag en het vermogen om snel te handelen'.

⁴ <https://www.utwente.nl/en/uif/kit/results/>

Stephanie Nypels

BEELDEND KUNSTENAAR

ENSCHEDÉ

27 JAAR

**"Kunst geeft betekenis aan tijd
en geeft leven aan een plek."**

1. Visie op cultuurregio Twente

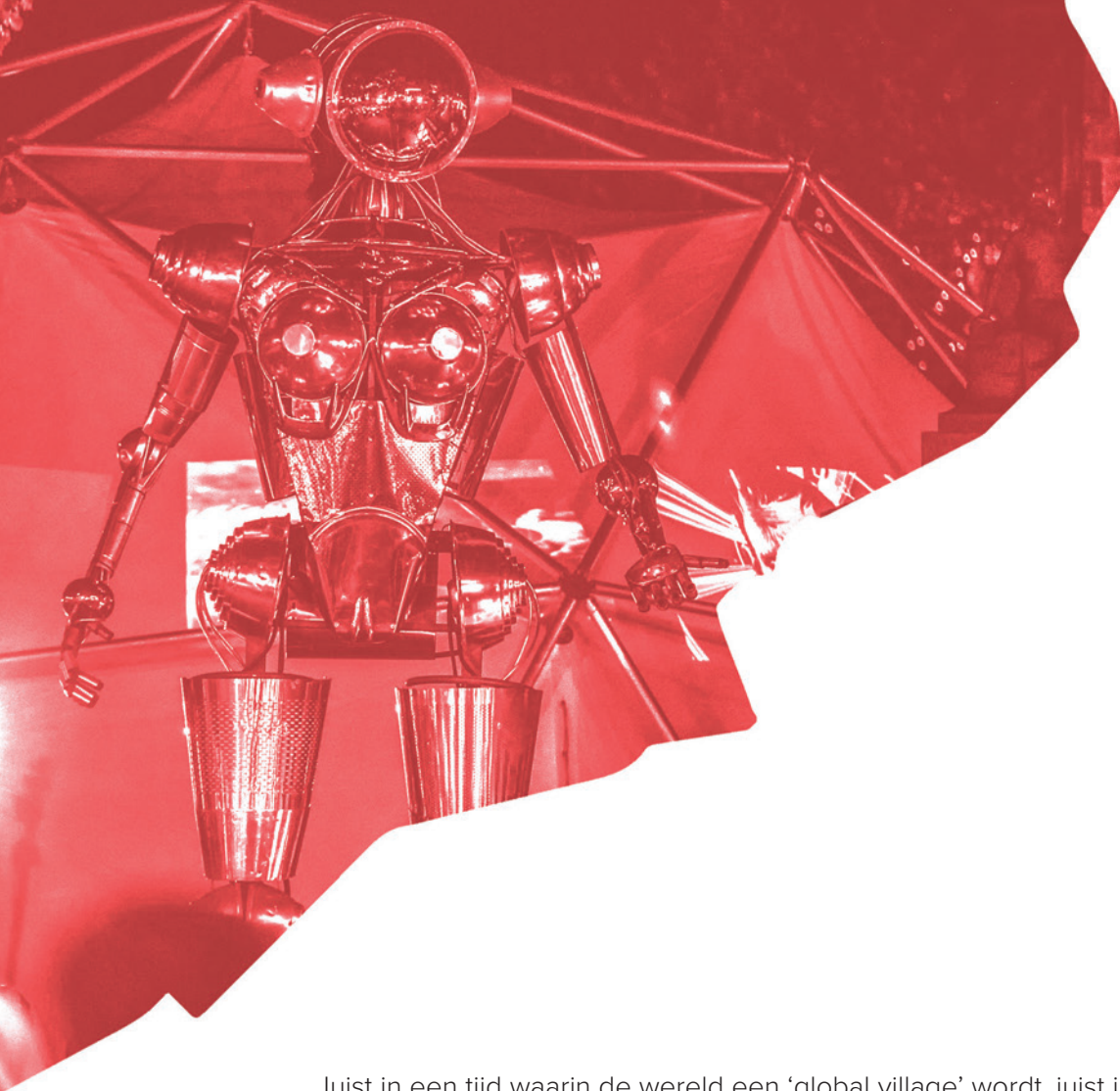
Twente is een unieke regio in Nederland. Het is een regio waar stad en platteland dichtbij elkaar liggen en waar de geschiedenis nog zeer actueel is. Het heeft een volledig eigen cultureel ecosysteem en honkvaste bewoners. Het Noaberschap, de gemeenschapszin, is een typisch kenmerk van Twente en van grote waarde voor de regio; in culturele zin én in maatschappelijke zin.

De textielindustrie en de landbouw hebben de regio gevormd en spelen dagelijks nog een grote rol. Verenigingen zijn eruit voortgekomen, evenals lokale netwerken. De verscheidenheid en betrokkenheid van de gemeenschappen is groot. Tegelijkertijd wijzen onderzoeken uit dat jongeren vaak wegtrekken uit de regio. Ook is er sprake van relatief hoge werkloosheid door mismatch op de arbeidsmarkt. De vraag naar hoogopgeleiden stijgt, het aanbod in Twente blijft achter. Het is dus van belang te investeren in de jeugd en in het vestigingsklimaat. En dat kan niet zonder kunst, erfgoed en media. Die geven bij uitstek invulling aan de kernwaarden voor de toekomst: vindingrijkheid, technologie en lef.

Twente heeft een rijk cultureel ecosysteem, maar de kracht en de aanwezigheid van de cultuursector kunnen nog beter worden benut. De beste manier om dit aan te pakken is vanuit een regionale blik, met een regionale visie.

Zeker in tijden van verandering, flexibilisering en versobering is een krachtenbundeling tussen culturele instellingen, partners in de regio en betrokken overheden nodig om het publieksbereik, de zichtbaarheid, weerbaarheid en slagkracht te verbeteren, te vergroten en robuust te maken. De diversiteit van de bevolking stelt eisen aan het cultuur- en media-aanbod in de regio. Daarbij moet ook gekeken worden of dat aanbod aansluit op de vraag van makers, publiek, leermeesters en leerlingen.

Het aanjagen en versnellen van de culturele ontwikkelingen en de krachtenbundeling binnen de regio is daarom het uitgangspunt voor deze visie. Het bestaande verbinden en een impuls geven om het naar een hoger plan te tillen. Twente versterkt daarmee de culturele aansluiting tussen alle mensen, van wijkniveau tot over de grenzen.



Juist in een tijd waarin de wereld een ‘global village’ wordt, juist in een tijd waarin iedereen met iedereen verbonden raakt, is het belangrijk om als regio nationaal en internationaal verbonden te zijn. Zodat Twente klaar is voor de toekomst.

Een onmisbare schakel in het culturele ecosysteem van de regio zijn de zogenoemde BIS-instellingen⁵. Deze instellingen hebben een belangrijke aanjagende werking op het gehele culturele ecosysteem in de provincie en de regio. Professionele kunst gemaakt in de regio, onder handbereik, wordt voelbaar en zichtbaar voor iedereen. Voor jong talent in de regio heeft de directe aanwezigheid van professionele makers, musici, zangers en musea een belangrijke voorbeeldfunctie en is het een toegankelijke inspiratiebron. De instellingen zijn onderdeel van de keten van professionele opleidingen, productiehuisen, gezelschappen, podia en musea, die onderling veel samenwerken. Een keten die over de grenzen van gemeenten en de provincie heengaat.

2. Kunst, erfgoed en media in Twente

De eigenheid van de 14 Twentse gemeenten zorgt voor een grote diversiteit in ons culturele ecosysteem. Zo zijn in en rond de Twentse steden diverse landelijk en internationaal gerenommeerde instellingen gevestigd en zijn tot in de haarvaten van de regio tal van amateurkunstverenigingen actief. In de hele regio wonen en werken kunstenaars en creatieve ondernemers.

Een complete inventarisatie van het culturele ecosysteem in Twente voert te ver voor dit profiel van de cultuurregio Twente. Het gaat hier immers niet om individuele instellingen, maar om de regionale cultuurvisie met bijbehorende initiatieven en plannen. Het is echter wel van belang een beeld te geven van de kenmerken en de kracht van ons culturele ecosysteem. Zo kenmerkt Twente zich door de hoge mate van betrokkenheid van burgers bij cultuur die zich onder andere vertaalt in een groot aantal vrijwilligers. Met name in de kleinere gemeenten draait cultuur op vrijwilligers. Niet alleen bij verenigingen, maar ook bij stichtingen. Het belang van het materiële en immateriële erfgoed en de waarde die dit heeft voor de bewoners is groot.

Tradities als het paasvuur worden door de gehele regio gedragen en in stand gehouden. Daarnaast is er een natuurlijke relatie met Duitsland, evenals met de rest van de wereld, met name door de aanwezigheid van de grote BIS-instellingen. Ook beschikt Twente over een sluitende keten in de cultuursector door de aanwezigheid van opleidingen van de AKI/ArtEZ, Hogeschool Saxion en het ROC van Twente. Het culturele veld is sterk met deze opleidingen verbonden, bijvoorbeeld via Cultuureducatie met Kwaliteit en het Twentse poppodium Metropool.

Om een beeld te krijgen van de cultuurregio Twente geven wij enkele voorbeelden van belangwekkende regionale, bovenlokale initiatieven op het gebied van podiumkunsten, beeldende kunst, kunsteducatie en media. De voorbeelden zijn zeker niet uitputtend, maar geven een indruk van de rijkdom en diversiteit van het culturele ecosysteem in Twente. Een infographic van het cultuuraanbod in Twente is opgenomen in de bijlage.

A black and white close-up portrait of a man with dark, wavy hair and a light beard. He is looking directly at the camera with a serious expression. The background is dark and out of focus.

Burçak Sikar

ZANGER
HENGELO
32 JAAR

"Ik gebruik kunst en cultuur om taboes aan te stippen. Zaken die in het dagelijks leven moeilijker liggen. Ik hoop hiermee mensen aan het denken te zetten."

De komende jaren zal de culturregio Twente inzetten op een drietal thema's. Deze thema's omvatten het geheel van het culturele ecosysteem en geven richting aan de toekomst. Ze dienen als kader voor het regionale cultuurbeleid dat de komende jaren verder wordt ontwikkeld. We staan dus pas aan het begin!

Thema 1

Tijd en Ruimte

Tijd en Ruimte gaat over de letterlijke ruimte die er in Twente is, maar ook over de figuurlijke ruimte en tijd die er zijn, waar nog meer op ingezet zal worden. Tijd en ruimte om te bezinnen, te ervaren, je te ontwikkelen, te experimenteren en ook om fouten te maken. Vertrouwen is daarbij een belangrijk uitgangspunt.

Thema 2

Traditie en Innovatie

Traditie en Innovatie gaat in op twee andere belangrijke kenmerken van de regio. Aan de ene kant speelt traditie een belangrijke rol, de aanwezigheid van talrijke verenigingen, het immateriële erfgoed en de folklore.

Maar tegelijkertijd richt de regio zich meer dan ooit op de toekomst door zich als hightechregio te profileren. De combinatie van beide factoren maakt Twente zo uniek. Beide dienen dan ook gekoesterd te worden.

Thema 3

Grenzeloos Twente

Grenzeloos Twente tenslotte gaat over het beslechten van grenzen. Grenzen van instellingen, van gemeenten en van de regio in zijn geheel. Door samen te werken, door naar buiten te gaan. Door over de eigen grenzen heen te kijken kan de gehele infrastructuur worden versterkt.

Hanna Jansen

BEELDEND KUNSTENAAR
ENSCHEDÉ
26 JAAR

"Als beeldend kunstenaar kun je je in Twente, zonder de show en alle poespas die vaak verbonden zijn aan de kunstwereld, echt focussen op de ontwikkeling van je werk. Dit zie je terug in het integere, eigen karakter van kunst uit deze regio."

3. Thema Tijd en Ruimte

Om als cultuursector dynamisch en toekomstbestendig te zijn, is het van belang dat er ruimte is voor nieuwe ontwikkelingen. De cultuursector is immers voorloper op onontgonnen gebied. Gebied dat vaak nog niet in beeld is en daardoor lastig is in te passen in voorwaarden en criteria. In het huidige systeem wordt deze ruimte steeds schaarser. Productiehuizen worden wegbezuinigd, broedplaatsen beschikken over te weinig middelen, atelierruimtes kampen met stijgende huurprijzen en de voorwaarden voor subsidie zijn hoe langer hoe meer dichtgetimmerd.

Twente beschikt over twee belangrijke waarden die in de rest van het land steeds schaarser dreigen te worden: tijd en ruimte. In een tijd waar woningprijzen alsmatig stijgen, culturele werkplekken onbetaalbaar lijken te worden en gejaagdheid de overhand neemt, is er in Twente letterlijk ruimte. Door het weidse platteland, door leegstand en door betaalbare fysieke locaties. Om van kunst te genieten, bijvoorbeeld door de ligging van een culturele instelling in landelijk gebied, maar ook om kunst te maken, bijvoorbeeld door het gebruik van leegstaande ruimtes als atelier. Deze ruimte gaan wij nog meer gebruiken en uitbreiden om dé regio te worden op het gebied van ontwikkeling en vernieuwing. Talent, jong en oud, krijgt in Twente de ruimte om zich verder te ontwikkelen, zonder tijdsdruk of te benauwende voorwaarden.

Kunstwerk Diepenheim

Kunstvereniging Diepenheim, Stichting Kunsten op Straat, Stichting Cultureel Erfgoed en Hof van Twente hebben met steun van de provincie Overijssel, de gemeente Hof van Twente, Waterschap Vechtstromen en lokale partners de handen ineengeslagen om een grote slag te maken met het project Kunstwerk Diepenheim. De oude kern van 't Stedeke is een brandpunt van culturele bedrijvigheid, waar amateurs en professionals (samen) werk maken van kunst. Een unieke combinatie van historisch erfgoed en moderne architectuur in een landelijke omgeving. Het project Kunstwerk omvatte acht deelprojecten die tussen 2011 en 2016 zijn gerealiseerd.

De provincie, de gemeente en het waterschap hebben maar liefst 10 miljoen geïnvesteerd in de renovatie van het gebouw van de Kunstvereniging, de verbouwing van de voormalige kleuterschool tot centrum voor moderne tekenkunst, de verbouwing van Herberg de Pol en de Maalderij tot modern cultuurcentrum met binnen en buitenpodia, de verbouwing van het oude cultuurcentrum tot kunst- en theater werkplaats met gastenverblijven (artists- in- residence), een nieuw documentatiecentrum in het cultuurcentrum, tuinen van Diepenheim en renovatie van Het Ottenhuis en het Diepvrishuis.

Maatwerk wordt het uitgangspunt. Dit geldt niet alleen voor talent, maar ook voor culturele instellingen. Concreet gaan we dit op twee manieren doen.

Er is in Twente sprake van aanzienlijke leegstand, onder andere binnen het industrieel en religieus erfgoed, zowel in stad als ommeland. Deze leegstand gaan wij waar mogelijk benutten en inzetten voor creatieve ruimte. Uit een enquête, gehouden door de gemeente Enschede onder studenten, blijkt er een grote vraag te zijn naar vrije ruimtes voor creatieve en culturele activiteiten. Plekken waar talentvolle creatievelingen en ondernemers samenwerken en waar kruisbestuiving en synergie kunnen leiden tot innovatie.

Op deze plekken wordt ontdekt, onderzocht en vormgegeven en wordt creativiteit en innovatiekracht ontwikkeld, waardoor bijgedragen wordt aan de ontwikkeling van de 21^e eeuwse vaardigheden. Wij willen daarom dit soort plekken financieel meer ondersteunen en uitdagen om programma's te ontwikkelen.

Daarnaast dient er te worden geïnvesteerd in vertrouwen. Vertrouwen tussen de cultuursector en de overheid. Dit vertrouwen is in de laatste jaren afgekald; subsidievoorwaarden worden steeds nauwer waardoor maatwerk en ruimte voor nieuwe mogelijkheden verdwijnen. De prestatiecriteria behorend bij subsidie worden juist steeds talrijker en zijn lang niet altijd met elkaar in overeenstemming. Zo is het uiteraard van belang dat het geheel van het cultuuraanbod een breed en divers publiek trekt, maar dit gaat niet altijd samen met bijvoorbeeld het criterium om vernieuwend aanbod te leveren. Vernieuwend kan betekenen dat het grote publiek er nog niet klaar voor is, maar dat het wel van groot belang is voor de ontwikkeling van een discipline of voor de aansluiting bij een nieuw publiek. Vernieuwend kan soms ook betekenen dat de plank wordt misgeslagen en een experiment mislukt.

Daarom maken wij in de subsidievoorwaarden ruimte vrij voor nieuwe ontwikkelingen. Inclusief ruimte om op een doodlopende weg te stuiten. Ook voeren wij meer differentiatie in de prestatiecriteria. Niet iedereen hoeft overal even goed op te scoren. Dat kan betekenen dat een instelling minder hoog scoort op ondernemerschap, maar weer hoger op experiment. Of op de verbinding tussen amateurkunst en professionele kunsten. Maatwerk is het uitgangspunt. We pleiten ervoor dat ook het Rijk meer ruimte biedt aan maatwerk in de criteria.

Belangrijk bij de ontwikkeling van de criteria is een eerlijke behandeling en betaling van makers. De Fair Practice Code geeft daarvoor belangrijke aandachtspunten aan die wij als overheden willen hanteren in ons cultuurbeleid. De Fair Practice Code is een normatief kader voor duurzaam, eerlijk en transparant ondernemen en werken in kunst, cultuur en de creatieve industrie. De code is door een brede vertegenwoordiging van creatieve professionals uit verschillende disciplines opgesteld.

We gaan graag met de minister in gesprek om af te stemmen hoe deze code kan worden ingepast in de criteria. Wij zien het Culturele Waardemodel hiervoor als een goed instrument voor de kwaliteitsbeoordeling.⁶ Dit model gaat uit van een meerdimensionaal kwaliteitsbegrip waarin, naast de artistiek-inhoudelijke waarde, ook de maatschappelijke waarde van een instelling - vertrouwen en reputatie - een rol spelen.

ACTIES

1

Leegstand inzetten voor creatieve ruimtes

2

Ruimte in subsidie voor nieuwe ontwikkelingen

3

Maatwerk in prestatiecriteria, rekening houdend met de Fair Practice Code en het Culturele Waardemodel

A black and white close-up portrait of Flora Verbrugge. She is an older woman with short, wavy, light-colored hair. She is smiling slightly, showing her teeth. She is wearing a dark, patterned scarf and a textured, possibly fur-lined, jacket. The background is blurred.

Flora Verbrugge

ARTISTIEK DIRECTEUR THEATER SONNEVANCK
ENSCHEDÉ
62 JAAR

"Sonnevanck maakt theater over de waarde van twijfel en dialoog. We laten kinderen en jongeren lachen om onwrikbare overtuigingen, we nodigen hen uit tot relativeren en empathie."

A black and white close-up portrait of Milaisa Breeveld. She has voluminous, dark, curly hair and is looking slightly to the right of the camera with a neutral expression. She is wearing a dark, ribbed turtleneck sweater and a large, dark, textured earring. A small nose ring is visible on her left nostril. The background is out of focus, showing some light-colored shapes.

Milaisa Breeveld

A Mili

ARTIEST
ENSCHUDE
28 JAAR

"Ik wil de energie die ik in mijn muziek en in mijn optredens stop overdragen op mijn publiek. Ik wil dat ze voelen wat ik voel. Dat ze tevreden naar huis gaan en ik wat voor ze betekend heb."

4. Thema Traditie en Innovatie

Dit thema richt zich op twee belangrijke kenmerken van de regio, die de regio zijn unieke profiel geven.

Traditie

Aan de ene kant is Twente een regio van traditie, van het verenigingsleven en de amateurkunst. Dit komt mede door het verleden van de industrie en de landbouw, dat heeft bijgedragen aan de saamhorigheid en daarmee het verenigingsleven binnen het erfgoed en de amateurkunst. Het verenigingsleven is van grote waarde voor de regio én voor de professionele cultuursector. Andersom kunnen de amateurs, liefhebbers en vrijwilligers nog veel meer profiteren van het professionele netwerk in de regio. De verbinding tussen amateurs en professionals is binnen dit thema een belangrijk doel. Een doel dat wij willen bereiken door co-creatie.

Verenigingen worden meer en meer geconfronteerd met een verandering in de vraag. De amateurkunstenaar van nu heeft, mede door de opkomst van het internet en social media, maar ook door nieuwe cultuurvormen, andere wensen en behoeften dan voorheen. De maatschappij is in ontwikkeling en de amateurkunstsector moet daar op in kunnen springen. Daarvoor is, naast een flexibele houding en organisatie, kennis nodig. Kennis van digitale mogelijkheden, kennis van nieuwe kunstvormen, of van het publiek. Over die kennis beschikken vaak juist de professionele instellingen. Hier kan de amateurkunstsector van profiteren. Maar ook de professionele instellingen zelf hebben baat bij verbindingen met de amateurkunst. Door samenwerking kan bijvoorbeeld een ander of nieuw publiek worden bereikt en inbedding in de lokale gemeenschap.

Locatietheaterproducties Het Verzet Kraakt en Stork!

Onder de noemer De Historie van Twente worden grootschalige locatietheatervoorstellingen geproduceerd door het Theaterhotel Almelo, het Wilminktheater en Muziekcentrum Enschede. In 2017 werd Het Verzet Kraakt uitgevoerd in Almelo en in 2018 Stork! in Hengelo.

Samenwerking tussen professionals en amateurs is de basis van het succes van deze producties, verhalen uit de geschiedenis van Twente vormen het verbindende element.

Samenwerking tussen amateurs en professionals kan bijdragen aan de professionalisering van het amateurveld en levert de professionele sector een breder en ander publiek op. De samenwerking gaat altijd uit van wederkerigheid, daarom zien wij co-creatie als een goed middel hierbij.

We vinden dat professionele instellingen, waaronder ook de BIS-instellingen, een taak hebben de verbinding te maken met het amateurveld. Niet iedere instelling hoeft dit in dezelfde mate te doen; maatwerk is ook hier van belang. We gaan met de professionele instellingen en de amateursector in gesprek over de vraag hoe we dit in co-creatie vorm gaan geven.

Twentse Matthäus Passion

De stichting Twentse Matthäus Passion organiseert jaarlijks uitverkochte uitvoeringen van de Matthäus Passion en het Weihnachtsoratorium van J.S. Bach in Enschede en Oldenzaal. De uitvoeringen zijn in samenwerking met het Orkest van het Oosten en het koor Consensus Vocalis. Dit koor is in 1990 ter gelegenheid van de uitvoering van de Matthäus Passion in Oldenzaal opgericht en treedt tegenwoordig op met een breed repertoire. Het Oldenzaalse Stadsjongenskoor, dat in 1915 is opgericht, verleent eveneens medewerking aan de uitvoeringen. De stichting heeft, in samenwerking met onder meer Kaliber Kunstenschool, het Stadsjongenskoor en de Oldenzaalse Plechelmusbasiliek, voor het primair onderwijs een educatief lesprogramma ontwikkeld. In twee workshops maken kinderen kennis met de Matthäus Passion en Bach, waarbij ze onder meer een bezoek brengen aan de Plechelmusbasiliek om er te zingen en de akoestiek zelf te ervaren.

Daarnaast kunnen de cultuurfunctionarissen die in verschillende steden actief zijn, zoals de cultuurmakelaar, de cultuurcoach of de cultuurscout, een rol spelen in de verbinding van het amateurveld en de professionele wereld. We willen deze functies van de gemeenten verder in positie brengen door een gemeenschappelijke visie te formuleren. We brengen in kaart welke expertise er is en wat nog ontbreekt om vervolgens een gemeenschappelijke visie op deze functies te formuleren. Doel is dat de functionarissen zorgen voor onderlinge verbinding van instellingen en netwerken.

ACTIES

1

In gesprek met de amateursector en met professionele instellingen over de verbinding tussen professionals en amateurs

2

Formulering gemeenschappelijke visie ten behoeve van cultuurfunctionarissen



Innovatie

Twente is niet alleen sterk in de tradities en het rijke verenigingsleven, maar is ook een grote nationale en internationale speler als het aankomt op technologische vernieuwing en innovatie.

De aanwezigheid van de opleidingen draagt daar uiteraard aan bij, maar ook het bedrijfsleven en de grote hoeveelheid startups die in de regio actief zijn. De aanwezigheid van cultuur, met name van de culturele makers en de bijbehorende creatieve denkkraft, is van onschatbare waarde voor de innovatie binnen de technologie. Slimme verbindingen tussen cultuur en technologie kunnen op meerdere manieren bijdragen aan de innovatieve regio.

Nederlandse Reisopera

De Nederlandse Reisopera legt in de komende periode de focus op de synergie tussen opera en technologie, waarbij regionale co-creatie het begrip samenwerking zal inhalen. Ook zal de Nederlandse Reisopera zijn rol oppakken waar het gaat om het ondersteunen van initiatieven in de regio die het verdienen opgetild te worden. De Theatermakerij in Enschede, een gezelschap van jongeren die hun eerste stappen op het podium zetten, zal samen met de Reisopera en het Wilminktheater producties ontwikkelen voor de stedelijke regio.

Het is met oog op de innovatie van de regio van belang talent hiervoor al vroeg te ontwikkelen. Cultuureducatie en techniek-educatie spelen een belangrijke rol: beiden zijn noodzakelijk om de nodige 21^e eeuwse vaardigheden te ontwikkelen.

Door op jonge leeftijd vaardigheden te ontwikkelen op het gebied van kunst, techniek en e-cultuur worden kinderen beter voorbereid op de toekomst binnen Twente én daarbuiten.

Daarom investeren we in een goed afgestemd en toegankelijk aanbod van cultuur- en techniekeducatie voor het primair onderwijs. We creëren in iedere Twentse gemeente zogenaamde maakplaatsen, plekken waar kinderen en jongeren in aanraking komen met cultuur en techniek en waar technische en digitale vaardigheden worden aangeleerd. Dit gebeurt in samenwerking met de lokale bibliotheek, onderwijs- of cultuurinstelling.

Kaliber Kunstenschool

De Twentse Kaliber Kunstenschool is een kunstenschool op het gebied van muziek, beeldende kunst, theater en dans, met vestigingen in zes Twentse gemeenten. Eén van haar locaties, Studio15 in Almelo, is een talentenfabriek voor jongeren in Twente. De kunstenschool biedt aanbod voor zowel in de vrije tijd als binnen het onderwijs.

Dit gebeurt in nauwe samenwerking met het primair en voortgezet onderwijs, podia, kunstvakopleidingen, verenigingen en andere culturele organisaties in de verschillende gemeenten. Daarnaast adviseert Kaliber onderwijs en overheid op het gebied van cultuureducatie. Momenteel ontwikkelt zij een programmalijn 'Talentontwikkeling binnen het Sociaal Domein', waarin wordt samengewerkt met meerdere gemeenten en welzijns- en zorginstellingen in Twente.

Naast aandacht voor de jeugd, willen we ook investeren in de creatieve makers. De creatieve denkkraft van de cultuursector levert immers een grote bijdrage aan technologische innovaties. Daarom investeren wij in voorzieningen die zich specifiek bezighouden met de meer technologische kant van de kunst; de e-cultuur. Deze voorzieningen kunnen broedplaatsen zijn, waar verschillende disciplines uit kunst en technologie elkaar ontmoeten en samenwerken. Een structureel platform op dit gebied is daarbij noodzakelijk. Een plek waar de resultaten van de kruisbestuivingen die plaatsvinden in de broedplaatsen, evenals de landelijke en internationale resultaten en ontwikkelingen getoond kunnen worden. Twente is daarvoor, door de positie van hightechregio en de aanwezigheid van de creatieve sector, dé aangewezen plek. Daarvoor is het echter wel van belang dat er structurele financiering beschikbaar wordt gesteld door het ministerie van OCW.

Door onderdeel te zijn van een landelijke infrastructuur, kan een dergelijk platform voor een langere periode programmeren en aanhaken bij landelijke en internationale ontwikkelingen. We pleiten dan ook voor het toevoegen van een platform op het snijvlak van design, technologische innovatie en maatschappij in de landelijke infrastructuur ten behoeve van de regio Twente.

ACTIES

1

Maakplaatsen in elke Twentse gemeente op het gebied van 21-eeuwse vaardigheden

2

Broedplaatsen op het gebied van Cultuur en Innovatie

3

Landelijk platform op het snijvlak van design, technologische innovatie en maatschappij

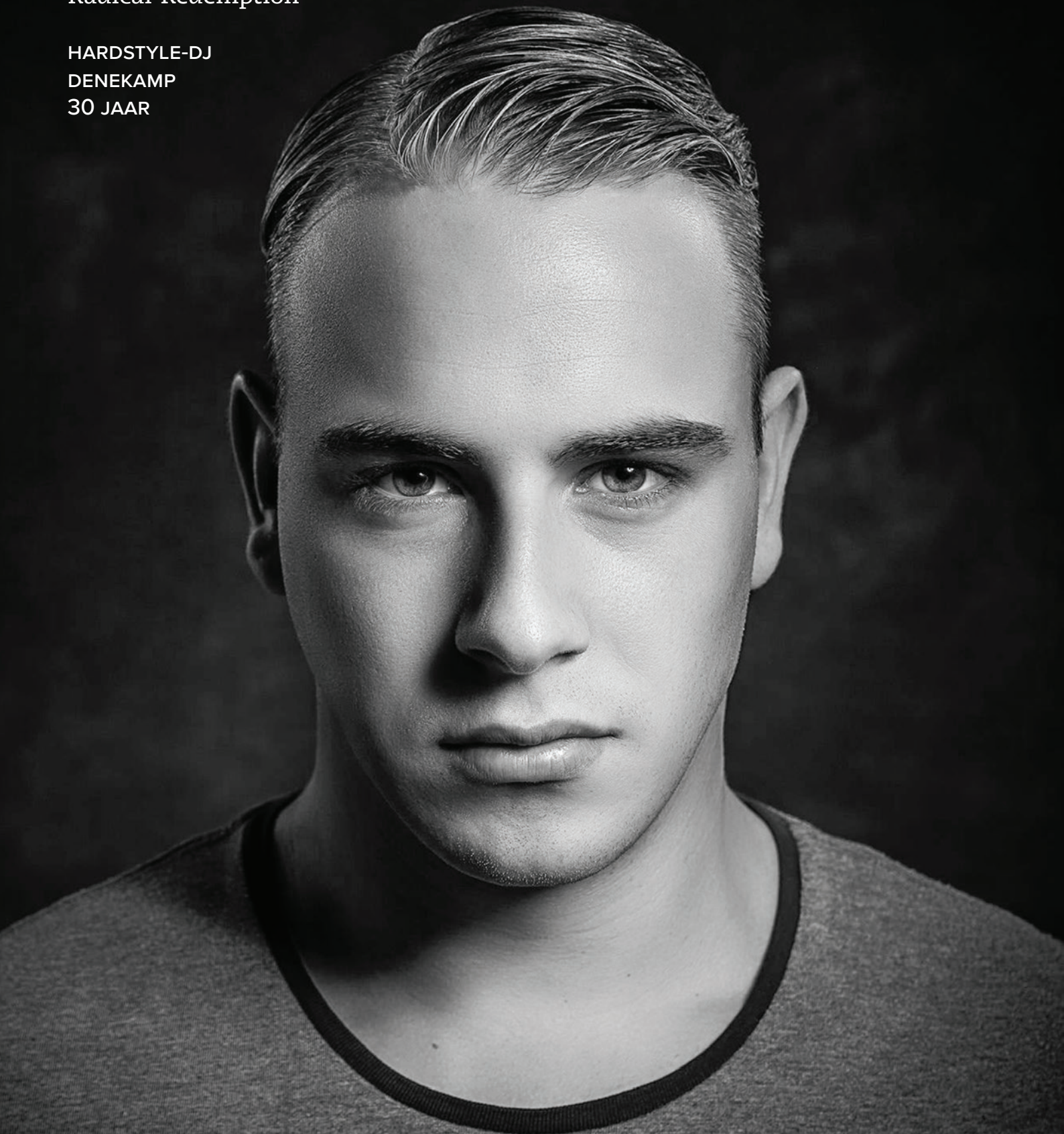
Hellen van Rees

MODE- EN TEXTIELONTWERPER
HENGELO
31 JAAR

"Werken als zelfstandig ontwerper in Twente betekent voor mij de rust om mijzelf te blijven ontwikkelen, ook naast mijn werk, en daarmee de afstand om kritisch te reflecteren en mijn eigen richting te bepalen."

Joey van Ingen
Radical Redemption

HARDSTYLE-DJ
DENEKAMP
30 JAAR



**"Two things for me are absolutely sure:
Hardstyle is my music and Twente is my home."**

5. Thema Grenzeloos Twente

Hoewel Twente aan de rand van Nederland ligt, is de regio verre van geïsoleerd. Studenten, ondernemers, kunstenaars en toeristen vliegen in en uit en dragen zo bij aan de dynamiek van de regio.

In deze grenzeloosheid van Twente willen wij de komende jaren verder investeren. Een kwalitatief hoogwaardig cultureel ecosysteem is daarvoor van grote invloed. Daarmee kunnen we ons en naar de rest van Nederland en het buitenland profileren en tegelijkertijd de aantrekkingskracht en het vestigingsklimaat van de regio verder versterken. Een eerste stap hier naartoe is in te zetten op het beslechten van de eigen grenzen binnen de regio. Grenzen van instellingen en van gemeentegrenzen.

Door te verbinden en te koppelen wordt het geheel versterkt. Dit maakt de uitstraling naar buiten toe steviger en geeft Twente een eigen gezicht.

Twents poppodium Metropool

Begin 2018 hebben de gemeenten Enschede en Hengelo een historisch besluit genomen. De twee steden subsidiëren samen één poppodium voor Twente. Inmiddels is het eerste bovenstedelijke poppodium van Nederland van start gegaan onder de naam Metropool, poppodia van Twente. Metropool is onder één merknaam actief in vijf verschillende Twentse gemeenten met popprogrammering, talentontwikkeling en kennisdeling (www.metropool.nl). Daarnaast participeert Metropool samen met de poppodia van Deventer en Zwolle op provinciaal niveau in de netwerkorganisatie Poppunt Overijssel. (www.poppuntoverijssel.nl)

Zo wordt de keten voor talentontwikkeling gevormd met cultuureducatieprojecten in zowel het middelbaar als het primair onderwijs en met andere vormen van kennismaking met popmuziek; de onderstroom voor de talentontwikkelingspiramide. Toekomstige popartiesten worden vervolgens gecoacht en krijgen diverse trajecten aangeboden, zoals een voortraject via Kaliber Kunstenschool die de aansluiting kan vormen op de HBO-opleidingen van ArtEZ. De talenten doorlopen de verschillende niveaus van de piramide.

In de hoogste niveaus van de piramide wordt samengewerkt met Eurosonic Noorderslag, waar jaarlijks een Showcase plaatsvindt met een selectie van de beste popacts van Overijssel. Talent uit Twente vormt een toenemend aandeel in de selectie.

Zo kan er meer over de grenzen van de instellingen worden gekeken. Door programmering en publiciteit van instellingen en evenementen op elkaar af te stemmen wordt het gehele aanbod versterkt en een breder publiek bereikt. De reisbereidheid onder Twentenaren is namelijk groot, maar men weet nog niet altijd wat er allemaal aan aanbod is. Hiervoor is naast bekendheid een goede infrastructuur uiteraard een voorwaarde.

Twentse Theaterkassa

Tussen een aantal Twentse theaters vindt afstemming plaats op het gebied van programmering, marketing en bedrijfsvoering. Zij hebben het initiatief genomen om te komen tot één Twentse Theater Kassa, omdat zij dit als een noodzakelijke voorwaarde zien om de samenwerking verder vorm en inhoud te geven. De reisbereidheid van het theaterpubliek binnen Twente opvallend hoog is. Circa 60% van de bezoekers komt van buiten de gemeente waar het theater is gevestigd. Om het publiek in Twente beter te kunnen bereiken is het van belang dat (potentiële) bezoekers een goed overzicht hebben van de programmering van de verschillende theaters. De Twentse Theater Kassa is een systeem waarin de deelnemende theaters hun voorstellingen plannen, klantgegevens opslaan en tickets verkopen.

Ook binnen de gemeentelijke organisaties zelf kunnen grenzen worden neergehaald. Door verschillende beleidsterreinen en het bijbehorende beleid meer in relatie tot elkaar te ontwikkelen kan het gehele gemeentelijke beleid worden versterkt.

Zo zijn er logische verbindingen te maken tussen bijvoorbeeld het sociale domein, onderwijs, economie, stadsontwikkeling, toerisme en cultuur.

Door de verbindingen binnen Twente te leggen en te versterken wordt het profiel naar buiten toe verscherpt en verhelderd. De rijks gefinancierde/BIS-instellingen hebben hierin een belangrijke functie: door hun landelijke uitstraling met producties/tentoonstellingen/concerten van hoge kwaliteit laten zij zien waar Twente in uitblinkt.

De BIS-instellingen zijn knooppunten in een nationaal en internationaal netwerk. Juist die knooppunten zijn van eminent belang in een tijd waarin de verknoping van een regio met de hele wereld topprioriteit is. De instellingen zijn daarom een lifeline naar de toekomst van deze regio. De kennis die zij hebben, op landelijk en internationaal vlak, maar ook over de sector en het publiek, kunnen zij ter beschikking stellen aan kleinere instellingen.

Symfonische voorziening Oost-Nederland

De nieuwe symfonische voorziening in landsdeel Oost komt voort uit de fusie tussen het Orkest van het Oosten en Het Gelders Orkest en heeft als standplaatsen Arnhem en Enschede. Als spil in uiteenlopende partnerships is deze voorziening een echte netwerk-organisatie, met de wortels in de samenleving. Zij brengt live symfonische muziek in alle facetten.

Van klassiek tot modern, van bekend tot onbekend, in grote tot kleine bezetting, middels reguliere concerten, als begeleider van opera's en muziektheater tot initiator van zelf ontwikkelde kindervoorstellingen en cross-overs. Dat vindt plaats op bestaande podia en alternatieve locaties. De musici wonen veelal in de regio en zijn ook buiten het orkest muzikaal actief als dirigent, solist, coach en docent, veelal in de amateursector. Met de kracht van tijdloze symfonische muziek die verbindt, raakt en inspireert, draagt de voorziening bij aan de ontwikkeling van de mens en maatschappij en regio Twente.

Om de wensen en behoeften van de Twentenaar beter in beeld te krijgen zullen wij de komende jaren investeren in onderzoek. Belangrijk hierbij is niet zelf het wiel uit te vinden, maar gebruik te maken van reeds bestaande methoden en expertise.

Rotterdam Festivals heeft bijvoorbeeld voor het publieksonderzoek een methodiek ontwikkeld die ook in Twente toepasbaar kan zijn. Idealiter worden op dit vlak landelijk stappen gezet waarop regio's kunnen aanhaken zodat onderzoek uniform kan worden aangepakt.

Ook kan op nog andere wijze het profiel van Twente meer zichtbaar worden gemaakt, zowel landelijk als internationaal. Natuurlijke ambassadeurs spelen hierin een belangrijke rol. Een voorbeeld zijn de studenten die zich tijdelijk in Twente vestigen. Maar ook internationale studenten kunnen als ambassadeur fungeren voor Twente. En niet in de laatste plaats de landelijke instellingen die in Twente actief zijn, de BIS-instellingen. In overleg met Twente Marketing zullen we hiervoor een plan ontwikkelen.

Newsroom en 1Twente

Op het gebied van media is in Twente een voor Nederland bijzonder samenwerkingsverband ontstaan. Verschillende lokale omroepen hebben zich verenigd in de streekomroep 1Twente die samen met de regionale krant Tubantia partner is in de Newsroom. Door deze publiek-private-samenwerking kan de kwaliteit van de lokale en regionale nieuwsvoorziening worden versterkt. Een onafhankelijke journalistieke autoriteit kan eveneens een belangrijke rol spelen in het verbeteren en vernieuwen van de lokale democratie. Tubantia en 1Twente zijn gehuisvest in één gebouw in het hart van de Enschedese wijk Roombeek. In het Balengebouw is ook een debatcentrum waar de verbinding wordt gelegd met allerlei maatschappelijke initiatieven in Twente. De activiteiten in het Balengebouw kunnen rechtstreeks via beeld, geluid en print bij de inwoners thuis worden gebracht. Nationaal en internationaal worden de ontwikkelingen binnen de Newsroom gevolgd.

ACTIES

1

Verbinding kennis en expertise cultuurfunctionarissen

2

Faciliteren afstemming programmering en publiciteit cultuursector

3

Overleg met BIS-instellingen om kennis beschikbaar te stellen aan Twentse cultuursector

4

Publieksonderzoek structureel onderdeel maken van beleid

5

Ontwikkelen plan voor inzet Twentse ambassadeurs



André Manuel

MUZIKANT & CABARETIER
DIEPENHEIM
52 JAAR

**"Dat is hier gin folklore.
Dat is oanze cultuur."**

A black and white close-up portrait of Nicolas Mansfield. He has short, light-colored hair, a mustache, and a goatee. He is looking directly at the camera with a neutral expression. The background is dark and out of focus.

Nicolas Mansfield

DIRECTEUR NEDERLANDSE REISOPERA
EIBERGEN
51 JAAR

"Het samensmelten van cultuur, innovatieve techniek en relaties tot over de grens; dat is wat we doen in Twente."

6. Wat we vragen aan het Rijk

Zoals hiervoor beschreven heeft Twente grote ambities als het aankomt op de cultuurregio Twente. Deze ambities zijn reëel en haalbaar, maar kunnen wij niet alleen verwezenlijken.

Daar komt bij dat de invloed en het belang van Twente verder reikt dan alleen de eigen regio. Er ligt een duidelijk landelijk belang in het versterken van de cultuurregio Twente. Dit belang richt zich niet alleen op landelijke spreiding, maar ook op het levendig en aantrekkelijk houden van een van de belangrijkste High-Tech sectoren van Nederland. Daarnaast is een hoogwaardig cultureel ecosysteem van groot belang voor het vestigingsklimaat in de regio. Een regio waar nog ruimte is, landelijk eveneens een belangrijke factor.

Daarom vragen wij het ministerie van OCW, evenals de landelijke cultuurfondsen, bij te dragen aan onze visie en bijbehorende plannen. Niet alleen financieel, maar ook in de formulering van subsidievoorwaarden. Zodat we één lijn kunnen trekken naar instellingen, waardoor zij meer tijd krijgen voor de inhoud en minder tijd kwijt zijn aan administratieve lasten of paradoxaal beleid.

We vragen daarom het volgende:

1

Ruimte in subsidievoorwaarden

2

Maatwerk in prestatiecriteria

3

Rijksgefinancierde instellingen de mogelijkheid geven op maat verbindingen te maken met collega-instellingen en het amateurveld

4

Toevoeging van een platform op het snijvlak van design, technologische innovatie en maatschappij aan de landelijke basisinfrastructuur

5

Een bijdrage aan de voorstellen voor de proeftuinen

7. Voorstellen proeftuinen

Proeftuin Sociale vernieuwing

Twente is een regio van 660.000 inwoners. Daarvan woont de helft in de drie steden Almelo, Hengelo en Enschede en de rest in de kleinere (plattelands) gemeenten. Kenmerk van de regio is de hoge graad van amateurverenigingen, zowel in de steden als in de (plattelands) gemeenten. In beide gebieden (stad en platteland) zijn ontwikkelingen gaande die een negatief effect hebben op de vitaliteit van de amateurverenigingen, als humuslaag van het cultureel ecosysteem.

Stad

Door de grootte van de steden, aanwezigheid van bedrijven, hogeschool en technische universiteit ligt in de stedelijke kernen de nadruk op innovatie, creativiteit, experiment, diversiteit en het creëren van een aantrekkelijke leefomgeving voor talent. Dit gaat gepaard met meer individualisering en globalisering. Hierdoor staat het verenigingsleven onder druk, wat effect heeft op de opleiding en doorstroming van jong talent.

Platteland

In de (plattelands) gemeenten is de gemeenschap hechter en is het verenigingsleven van groot belang om de (sociale) vitaliteit en leefbaarheid van kernen op peil te houden. Zeker door de toenemende contrasten in bevolkingsontwikkeling stad en platteland en krimpende bevolking op het platteland. Veel (plattelands) gemeenten staan voor het vraagstuk hoe het platteland aantrekkelijk blijft voor jongeren en jongvolwassenen.

Voor beide gebieden geldt dat de amateurverenigingen nog bestaan vanwege de meestal lang zittende besturen, die voornamelijk bestaan uit ouderen. Een gedeeld beeld is dat amateurverenigingen kampen met terugloop van leden, een slinkend en vergrijsd vrijwilligersbestand, gebrek aan diversiteit, weinig doorstroom in leden en besturen, et cetera. Zij dreigen te verstarren door het gebrek aan ruimte voor nieuwe initiatieven en houden zich vast aan de al heersende tradities binnen de vereniging. Hierdoor wordt de afstand tussen de vereniging en de wens van potentiële nieuwe jonge leden alleen maar groter. De invulling van de vereniging sluit dan niet meer aan bij de vrijetijdsinvulling van de huidige jeugd.

Doel

Gezamenlijke aanpak om dit onderdeel van het ecosysteem te vernieuwen. Dit willen we doen door:

Gezamenlijke opdrachtformulering voor cultuurmakelaars/cultuurcoaches in de regio;

Inzet van Cultuureducatie Met Kwaliteit-projecten in samenwerking met muziekscholen en amateurverenigingen;

Betere verbinding en uitwisseling van kennis tussen professionals en amateurs;

Binnen lopende projecten zoals de producties rondom locatitheaters zoals Verzet Kraakt en Stork aandacht voor structurele versterking en ondersteuning van het amateurveld

Betrokken partners

Gemeenten, verenigingen, muziekscholen, professionele cultuurinstellingen, cultuurmakelaars, cultuurcoaches

Proeftuin van Traditie naar Technologie

Binnen Twente staat, mede door de transitie van textiel- naar hightechregio en de aanwezigheid van een technische universiteit, de technologische vernieuwing hoog op de agenda. Deze technologische ontwikkelingen vragen om sociale vernieuwing, juist in Twente waar de beroepsbevolking relatief laag is opgeleid en de Twentse steden te maken hebben met een relatief hoge werkloosheid.

Hiervoor is het enerzijds nodig dat er geïnvesteerd wordt in de bewoners van Twente (gericht op 21e eeuwse vaardigheden) en anderzijds het aantrekken en behouden van talent, door beter in te spelen op hun behoeften en hiervoor een cultureel klimaat te scheppen. Bovenstaande doel willen we op verschillende manieren bereiken:

Maakplaatsen

De arbeidsmarkt van Twente is nog niet volledig afgestemd op de vraag van technologische bedrijven en maakbedrijven. De maakplaatsen zijn gericht op het in een heel vroegtijdig stadium dicht bij elkaar brengen van techniek en kinderen. De maakplaatsen bieden alle faciliteiten en kennis die hiervoor nodig zijn en ontdekkend leren staat centraal. De Twentse maakplaatsen richten een regionaal netwerk op waarin kennisoverdracht, inspiratie en vernieuwing centraal staan.

Generators

Twente heeft moeite om studenten en andere talentvolle mensen aan te trekken en vast te houden. Hoogopgeleiden wonen het liefst in een regio waar veel te doen is: een rijk cultureel leven, veel creatieven en evenementen. In Twente blijven veel culturele initiatieven onder de radar; cultuurmakers zijn nog te weinig zichtbaar of verdwalen in bestaande structuren. Het generators-project biedt een platform aan initiatieven gericht op creatieve technologie, gaming en dancecultuur. Ze zijn belangrijke drivers voor de ontwikkeling van de samenleving en hun impact wordt groter als er meer interactie is tussen initiatieven en organisaties.

Het project richt zich op de organisatie van events in Enschede, Hengelo en Almelo om dancecultuur en creatieve technologie te verstevigen. Door elkaars netwerk te gebruiken en events te bezoeken worden banden verstevigd en krijgt het netwerk een duurzaam karakter, dat geborgd wordt in een overlegstructuur: het generators-overleg.

Doel

De doelen voor deze proeftuin zijn: verbinding (jonge) amateur en professionele makers, talentontwikkeling en versterken leefomgeving en arbeidsmarkt.

Betrokken partners

Podia, musea en presentatieplekken, bibliotheken, labs, werkplaatsen, bedrijven en onderwijsinstellingen.

Proeftuin Textieljaar Twente 2020

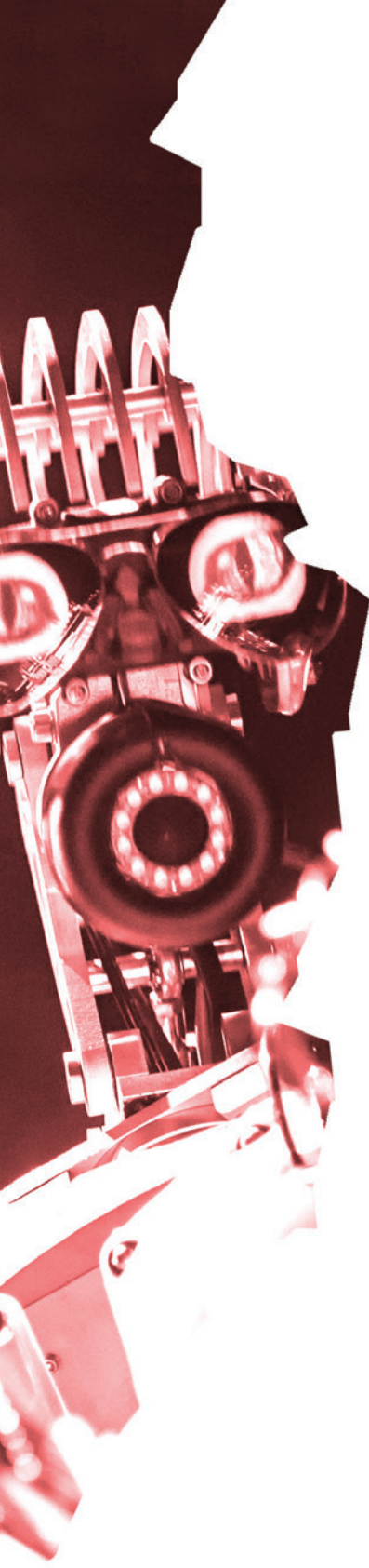
In Twente zijn er diverse thema's die ons binden. Taal, landschap, tradities en gebruiken zijn herkenbaar voor bewoners en bezoekers van buiten Twente. Het gedeelde erfgoed, en dan specifiek de textielgeschiedenis, zit diep geworteld en verweven in het landschap, de inrichting van het landschap, de samenstelling van de bevolking en de nog bestaande industrie.

De fabrieken en bijbehorende complexen uit de negentiende eeuw, de landhuizen, parken, kunstcollecties, tuindorpen, spoorlijnen, textielscholen, badhuizen en verenigingsgebouwen vinden hun oorsprong in de textielindustrie. Ook de niet-kunstgerelateerde museale collecties in het gebied hebben allen een sterke band met dit thema. Maar ook de immateriële kant van de textiel, verhalen als de spaghettirellen, de ontwikkeling van thuiswevers naar arbeiders en de vrouwenemancipatie door middel van kleding bieden interessante aanknopingspunten.

Ook voor kunstenaars of designers is het een dankbaar onderwerp, zeker ook met het oog op innovatie en technologie, zoals op het gebied van circulaire textiel.

Uitdaging

Een langdurige samenwerking tussen de musea en culturele instellingen in Twente is momenteel nog onvoldoende ontwikkeld. Samenwerkingen en overleggen die er zijn hebben vaak een incidenteel en projectmatig karakter. Een breed gedragen en meer structurele samenwerking binnen het culturele veld zou op diverse vlakken een positieve impuls kunnen geven.



Uitvoering

Het project bestaat uit de volgende twee fases:

Fase 1

Vanaf eind 2018 wordt onderzocht wat de mogelijkheden zijn voor het invullen van het themajaar in 2020. Vastgesteld wordt wat de kaders zijn en welke taken centraal gecoördineerd worden. Er wordt contact gelegd met de mogelijke partners en geïnventariseerd welke mogelijkheden zij hebben om aan te sluiten. Er wordt een platform gefaciliteerd zodat er structureel overleg gaat plaatsvinden.

Fase 2

Het Textieljaar Twente 2020 is een kapstok voor dynamische programmering met een relatie tot textiel. De inzet van het project is een jaar waarin een breed scala aan projecten plaats zal vinden rondom het centrale thema. Hierbij kan niet alleen gedacht worden aan tentoonstellingen, maar juist ook aan theater, muziekoptredens, workshops, lezingen, crossmediale activiteiten, online activiteiten, activiteiten voor bijzondere doelgroepen, pop-up activiteiten, routes, rondleidingen, AR of VR. De concrete invulling zal worden bepaald door de deelnemers in fase 1 van het project.

Doel

Continuïteit in SamenDOEN en samenWERKING en samenHANG in het Twentse museale en culturele veld. Het nieuwe project in de vorm van het Textieljaar Twente 2020 wordt als middel ingezet om dit te realiseren.

Met het Textieljaar Twente 2020 wordt daarom een praktische insteek gekozen. Door met een groot aantal partijen samen toe te werken naar een gezamenlijk doel ontstaat op natuurlijke wijze een netwerk. Zodra de kaders van het project vorm hebben gekregen, worden andere Twentse musea en culturele instellingen uitgenodigd deel te nemen aan het project. Hierbij wordt breed uitgenodigd. De verwachting is dat de organisaties die behoefte hebben aan meer samenwerking aan zullen sluiten, wat ook zorgt voor meer draagvlak voor het achterliggende doel van het project.

Betrokken partners

Museum Bussemakerhuis, Stadsmuseum Almelo, Oyfo, Wonderrijck Twente, Palthe Huis.

8. Hoe nu verder

Zoals we in het begin hebben aangegeven vormt dit profiel voor ons het startpunt. Het profiel biedt een gemeenschappelijke visie van waaruit we de komende jaren gezamenlijk regionaal cultuurbeleid gaan vormgeven.

De basis ligt er, de uitgangspunten zijn beklonken. Nu is het zaak er meer vorm aan te geven en een concrete uitvoeringsagenda op te stellen.

Ook dit willen we niet alleen doen. Het traject zoals we het tot hier hebben afgelegd zetten we voort. We blijven in gesprek met de sector en zoeken gezamenlijk naar wegen om de cultuur in Twente de ruimte te bieden. De ruimte om verbindingen aan te gaan, nieuwe vormen te ontwikkelen en kennis te delen. Beleid dient dat te ondersteunen, niet te belemmeren. De uitvoeringsagenda zal dan ook in samenspraak met de cultuursector worden vormgegeven.

Hiervoor zullen we eind 2018 een bijeenkomst organiseren waar we met elkaar door praten over de visie en de thema's. Ook richten we een interactief traject in, waarin eenieder van zich kan laten horen. Zo streven we ernaar om in 2019 een concrete uitvoeringsagenda gereed te hebben waarmee we de komende jaren aan de slag gaan.

9. Bijlagen

Infographic cultuur in Twente

Beschrijving van proces cultuurprofiel

Overzicht van betrokkenen

Definities

Route Oost

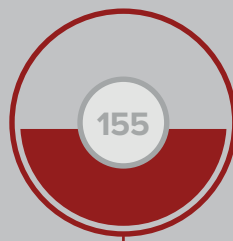
Infographic cultuur in Twente



Amateurkunst



Archieven



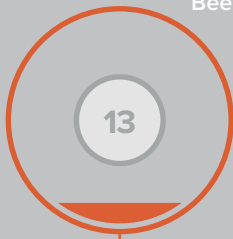
Beeldende kunst



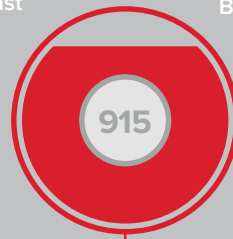
Bibliotheken



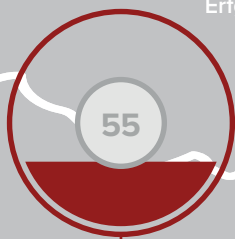
Erfgoedorganisaties



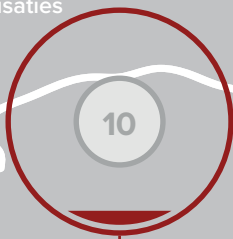
Filmhuizen



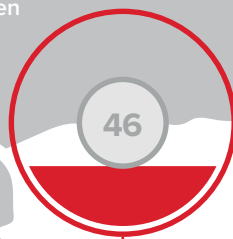
Gemeentelijke monumenten



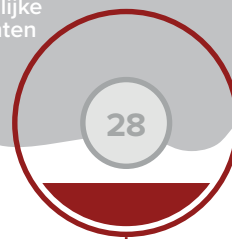
Kunst- en cultuureducatie



Lokale Omroep



Musea



Muziek



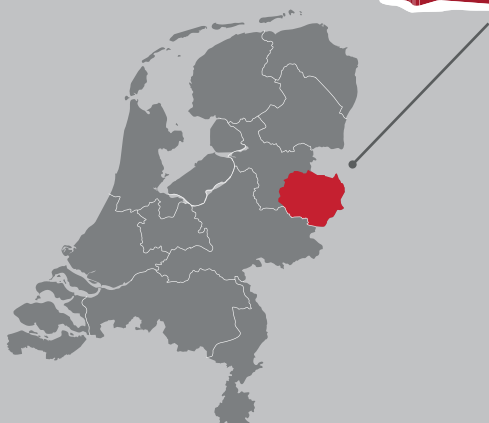
Ontwerpsector



Rijksmonumenten



Theater



Beschrijving van proces cultuurprofiel

Wat hebben we allemaal gedaan?

De drie grote steden in Twente, Almelo, Enschede en Hengelo hebben in eerste instantie het voortouw genomen. Zij hebben de opdracht gegeven aan het bureau LAgrouP om een verkenning te doen naar de culturele infrastructuur in Twente. Deze verkenning gaf veel inzicht in de kracht van de regio en de uitdagingen die nog spelen.

De verkenning bevestigde het vermoeden dat de kracht in het geheel van de regio zit; in de grote steden, de kleinere kernen én het ommeland. Naar aanleiding van de verkenning is dan ook besloten als 14 gemeenten in de regio Twente gezamenlijk op te trekken om te komen tot een cultureel profiel. Niet alleen op uitnodiging van de minister, maar ook om het regionale cultuurbeleid naar een hoger plan te tillen. Door samenwerking en afstemming kan immers het gehele aanbod in Twente worden versterkt en de aantrekkelijkheid van de regio worden vergroot. Het profiel zou dan ook naast een propositie aan het rijk met name een startpunt moeten worden voor een constructieve samenwerking op regionaal niveau.

In mei werd er een startbijeenkomst georganiseerd, waar het gehele culturele veld én de cultuurambtenaren voor uitgenodigd waren. Tijdens deze bijeenkomst is er een eerste inventarisatie gedaan naar mogelijke thema's/onderwerpen als uitgangspunt voor het profiel. Ook is er een bestuurlijk overleg geweest waar een stuurgroep is ingesteld met enkele wethouders om een vinger aan de pols te houden.

Na deze bijeenkomst werd er een kerngroep ingesteld, bestaande uit vertegenwoordiging uit het culturele veld en overheden om het verdere traject te trekken. Ook is er een nieuwsbrief opgesteld en maandelijks verstuurd naar alle betrokkenen.

De eerste taak van de kerngroep was het vaststellen van de drie thema's. Na de vaststelling van deze thema's is er een oproep gedaan naar het veld met de vraag je aan te sluiten bij een werkgroep om een thema verder uit te diepen en te concretiseren. De kerngroep heeft een opdracht geformuleerd en aan de hand van die opdracht zijn de werkgroepen voortvarend aan de slag gegaan. Eind augustus werden de resultaten van dit harde werk zichtbaar en is de kerngroep aan de slag gegaan met de opstelling van het profiel.

Dit profiel is vervolgens besproken met het ministerie, met de stuurgroep en met het culturele veld. Op 12 september is er een debat georganiseerd waar het gehele cultuurveld, de wethouders en de ambtenaren voor zijn uitgenodigd en ook in grote getalen aanwezig waren. Er is een levendige discussie gevoerd waarbij bleek dat men het over veel eens, maar ook oneens was. Alle input is zoveel mogelijk verwerkt en uiteindelijk hebben de bestuurders de knoop doorgehakt en keuzes gemaakt. Keuzes op hoofdlijnen, want de uitwerking begint nu pas.

Wat gaan we nog doen?

Gedurende het proces tot nu toe hebben we een groot enthousiasme en betrokkenheid bemerkt in de culturele sector. Er zijn contacten gemaakt, netwerken opgezet en mogelijke samenwerkingen besproken. We willen de huidige werkwijze dan ook de komende tijd voortzetten in het traject richting een uitvoeringsagenda.

Uitgangspunt voor het vervolg blijft het co-creatie proces; gezamenlijk komen tot een concrete agenda voor de cultuurregio Twente. Nog voor het einde van het jaar organiseren we wederom een bijeenkomst waar het gehele veld, de gemeenten en de provincie voor worden uitgenodigd. Daar willen we niet alleen bespreken hoe we met het profiel verder gaan, maar ook inspireren door aansprekende voorbeelden van reeds bestaande samenwerkingen te tonen. Zodat wat in gang is gezet een impuls krijgt en de energie die er reeds is levend wordt gehouden.

Overzicht van betrokkenen

OVERLEG

Kerngroep

BETROKKENEN

Mirjam Berning
Lieke Bisseling
Ayke van Bloem
Eléon de Haas
Johan de Jong
Wilja Jurg
Joris Kemps
Ruth Semmekrot
Margreet Weide

ORGANISATIE

Gemeente Enschede
Theater Sonnevanck
Gemeente Enschede
Gemeente Haaksbergen en Twenterand
Metropool
Tetem
Theater Hof 88
Stichting Kunsten op Straat
Gemeente Hengelo

Werkgroep Rust en Ruimte

Lieke Bisseling
Martine Haitjema-Bauhuis
André Jekel
Meriam de Kanter
Joris Kemps
Roy Koops
Ingrid Pinkse
Angelina Schoonewille
Ruth Semmekrot

Theater Sonnevanck
Stichting Fundament
Valerius Ensemble
Rijnbrink groep
Theater Hof 88
Music All Enschede
Stichting Muziekonderwijs Haaksbergen
Kaliber Kunstenschool
Stichting Kunsten op Straat

Werkgroep Traditie en Innovatie

Mark Deckers
Kees de Groot
Judith Hartman
Liesbeth Hassink
Gerard van Houweninge
Wilja Jurg
Lous Kerkhof
Nicolas Mansfield
Arnoud Odding
Esther Sajet
Marianne van de Steeg
Riet Strijker
Karina Voets
Margreet Weide

Rijnbrink
Gogbot Festival Enschede - Planet Art
Wilminktheater en Muziekcentrum
Bussemakerhuis
Museum Hengelo
Tetem
Oyfo
Nederlandse Reisopera
Rijksmuseum Twenthe
Cultuurmakelaar Hof van Twente
Stichting Almelo Promotie
Stadsmuseum Almelo
Cultuurplatform Tubbergen
Gemeente Hengelo

OVERLEG

Werkgroep Twente en de Buren

BETROKKENEN

Mirjam Berning
Bas Olde Hampsink
Johan de Jong
Gerard Kocx
Pim Kokkeler
Jan Krol
Alexandra Landre
Rik Pape
Laura Reymer
Nienke Swierstra

ORGANISATIE

Gemeente Enschede
Saxion
Metropool
Openbare Bibliotheek Enschede
Booster Festival
Lokale Omroep Almelo
Kunstvereniging Diepenheim
Stichting Randrock
Kulturhus Borne
Gemeente Oldenzaal/Losser

Bestuurlijke stuurgroep

Ursula Bekhuis-Groothuis	wethouder Gemeente Tubbergen
Jeroen Diepemaat	wethouder Gemeente Enschede
Anja van den Dolder-Soeten	wethouder Gemeente Hellendoorn
Richard Kortenhoeven	wethouder Gemeente Wierden
Bas van Wakeren	wethouder Gemeente Hengelo

Ambtelijke werkgroep

Hans Bekke	Gemeente Wierden
Mirjam Berning	Gemeente Enschede
Ayke van Bloem	Gemeente Enschede
Heidi Bolt	Provincie Overijssel
Eléon de Haas	Gemeente Haaksbergen en Twenterand
Niels Hartlief	Gemeente Haaksbergen
Mirthe Hulsmeyers	Gemeente Borne
Lies Kamphuis	Gemeente Almelo
Ilse Nijmeijer	Gemeente Tubbergen
Janine Pelleboer	Gemeente Hellendoorn
Dienie Rikkert	Gemeente Hof van Twente
Martien Sarink	Gemeente Rijssen-Holtén
Philipp Schoonderbeek	Gemeente Dinkelland
Nienke Swierstra	Gemeente Losser en Oldenzaal
Daphne Wassink	Provincie Overijssel
Margreet Weide	Gemeente Hengelo
Gea van der Woude	Gemeente Twenterand

SAMENWERKING CULTUUR OOST-NEDERLAND

BR
O
U
T
L
E
O
O
S
T

R O U
T E
O O
S T

SAMENWERKING CULTUUR
OOST-NEDERLAND

SAMENWERKING CULTUUR *OOST*-NEDERLAND

Met **ROUTE OOST** ontwikkelen we een perspectief voor de *Oost*-Nederlandse culturele infrastructuur en een routekaart met en tussen de stedelijke cultuurregio's. Een route die uitgaat van de kracht van de regio, netwerken bottom-up stimuleert en die zich laat vertellen. **ROUTE OOST** wordt het plan van *Oost*-Nederland voor 2021 en verder. *Oost*-Nederland kent zowel een complete culturele infrastructuur als de rust en ruimte om een Route te zijn voor talent en voor makers die willen innoveren en ontwikkelen. *Oost*-Nederland ligt op de Route in Nederland en in Europa. Wanneer de kunstenaar, de cultuursector, het publiek en de overheden samen op weg gaan, versterken we wat energie heeft en geeft. Vandaar **ROUTE OOST!**

ROUTE OOST is een levend document. Het beschrijft wat ons bindt en van waaruit wij verder onze weg gaan. De ontwikkelingen gaan soms snel en wij willen daar met elkaar op blijven kunnen inspelen.

ONZE VISIE

In onze visie is *Oost*-Nederland een krachtig landsdeel waar sterke stedelijke regio's met elkaar in verbinding staan. Zo hebben we die brede basis én de kritische massa. Eén Landsdeel, meerdere stedelijke regio's en ruim drie miljoen inwoners: tezamen één groot netwerk voor culturele ontwikkeling, productie en presentaties!

Onze samenwerking in *Oost*-Nederland op cultuur heeft een geschiedenis en al sinds 1997 worden cultuurconvenanten afgesloten met het Rijk. In 2015 hebben wij als tien overheden het Cultuurmanifest *Oost*-Nederland vastgesteld. Het Manifest kent drie hoofdthema's talentontwikkeling, sterke en krachtige infrastructuur en profilering en publiek en vormt de basis voor het huidige convenant met het Rijk. Vanuit het manifest en de opgedane ervaringen werken we nu met elkaar **ROUTE OOST** uit.

ONZE UITGANGSPUNTEN

We hechten waarde aan onze samenwerking en willen deze voortzetten met **ROUTE OOST**. Voor ons is samenwerking geen doel op zich, maar een middel voor meerwaarde. Er wordt op meerdere niveaus gewerkt en er spelen verschillende belangen. Dit geldt voor het culturele veld en voor de overheden.

Bij de uitwerking van **ROUTE OOST** gaan we uit van de volgende uitgangspunten:

- We hebben alles in huis.
Samen hebben wij een complete infrastructuur
- We zijn ambitieus; onze ambities zijn zowel aansprekend en inspirerend als ook realistisch en haalbaar
- We hebben tijd voor elkaar
- *Oost* Nederland kenmerkt zich door een netwerk van krachtige stedelijke regio's
- We werken met en aan een gelaagde samenwerking op basis van heldere rolverdeling en verantwoordelijkheid
- Wanneer belangen schuren, blijven we met elkaar in gesprek met de intentie om het op te lossen

ONZE SAMENWERKING ALS OVERHEDEN

Onze samenwerking is een samenspel van gemeenten, provincies én het Rijk. Naast onze eigen individuele verantwoordelijkheden zien wij een gemeenschappelijk belang. Dit belang komt samen binnen de stedelijke regio's en binnen het landsdeel. Daarbij onderscheiden wij verschillende rollen voor de overheden. Voor deze rollen gebruiken wij de volgende beelden: het Rijk is de regisseur op grond van de Wet op het specifiek cultuurbeleid, de gemeente het fundament, de provincie de verbinder. De stedelijke regio's zijn de krachtcentrales; en uiteindelijk vinden we binnen het landsdeel onze gezamenlijke visie en richting. We werken vanuit een gelaagde samenwerking: we kijken goed wat op welk niveau het beste tot zijn recht komt.

De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de lokale infrastructuur en voor cultuureducatie en participatie. De provincies nemen een regierol in het onderhouden van het netwerk, de gemeenschappelijke agenda en kennisontwikkeling en innovatie.

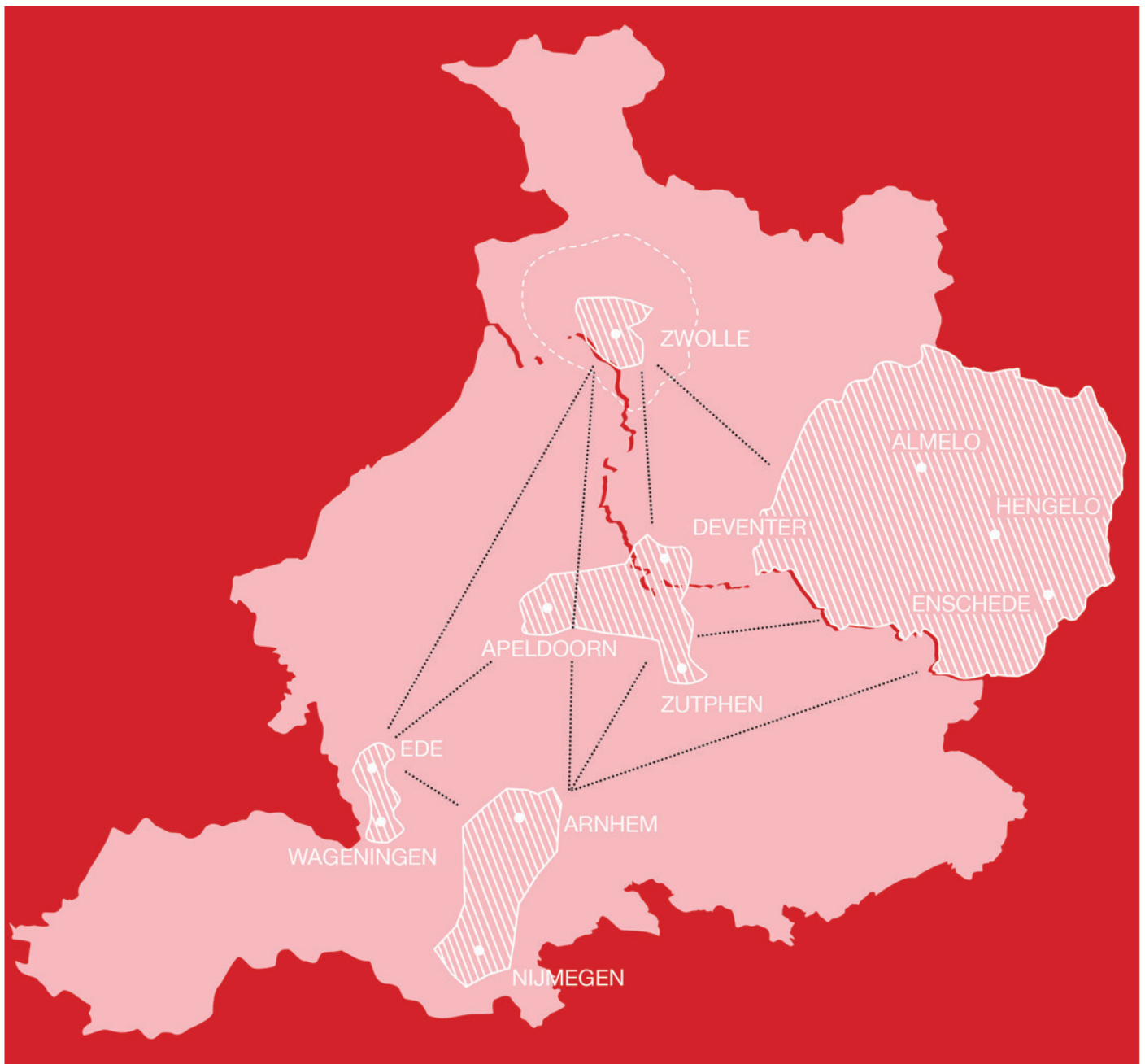
Binnen het landsdeel maken we gezamenlijk afspraken over onze ambities, een gemeenschappelijke agenda over de bovenregionale infrastructuur en maken we afspraken over de interne en externe communicatie. Binnen het landsdeel stemmen we af over lobby en collectieve belangenbehartiging en nemen we verantwoordelijkheid voor de verbinding met overige regio's.

DE STEDELIJKE REGIO'S IN *OOST*-NEDERLAND

In *Oost*-Nederland hebben vijf stedelijke cultuurregio's samen met het veld een profiel opgesteld. Dit zijn Arnhem-Nijmegen, Ede-Wageningen, Apeldoorn-Deventer- Zutphen (Stedendriehoek), Twente en Regio Zwolle. Met de Minister (h)erkennen wij dat het een zich ontwikkelend proces is, waarbinnen in de toekomst nog ruimte is voor nieuwe verbindingen.

In de profielen van de stedelijke regio's gaan we in elk geval nader in op de kenmerken van de regio en de potentie van de ontwikkeling binnen de cultuursector. We werken daarbij intensief samen met die cultuursector. Wij nodigen het Rijk uit om met ons op tenminste drie onderdelen samen te gaan werken: het maken van afspraken over de BIS én fondsgefinancierde instellingen, programmatisch samenwerken en het mogelijk maken van proeftuinen in de komende jaren.

De profielen van de stedelijke regio's dienen bovenal ook als onze eigen agenda. Hierbij is ons uitgangspunt dat het geheel meer is dan de som der delen. **ROUTE OOST** is de basis die ons allen bindt; en van hieruit heeft elke stedelijke regio's zijn eigen profiel gemaakt.



Toekomstbestendige Symfonische Muziek

Oost-Nederland heeft een volledige keten voor talentontwikkeling in eigen landsdeel: van (regionale) jeugdorkesten, de nationale jeugdorkesten, het kunstvakonderwijs tot de twee toporkesten.

Deze twee orkesten zullen vanaf september 2019 gezamenlijk verder gaan als de symfonische voorziening voor héél **Oost-Nederland**. Gezamenlijk investeren ze in toekomstbestendig aanbod voor publiek.

ArtEZ: toonaangevend kunstvakonderwijs

Met ArtEZ heeft **Oost-Nederland** een unieke verbinder in huis: ArtEZ verzorgt de bachelor- en masteropleidingen voor beeldende kunst, mode, vormgeving, architectuur, muziek, dans en theater en doet dit in zowel Arnhem, Enschede als in Zwolle.

Toonaangevend kunstvakonderwijs in de drie grote steden in **Oost-Nederland** is hiermee niet alleen startpunt voor vele jonge professionals in de sector, maar door samenwerking met culturele instellingen, scholen en andere partijen ook een verrijking voor de regio.

Krachtige en complete infrastructuur

Met *Introdans*, **Oostpool**, *Nederlandse Reisopera*, *Kwatta*, *Sonnevanck* en de twee orkesten heeft **Oost-Nederland** verspreid over de regio op alle podiumkunstdisciplines topniveau in huis. Netwerken voor popmuziek, podia en film(educatie) zijn volop in ontwikkeling. De Nieuwe **Oost** vult dit aan als onbegrensd productiehuis voor de smaakmakers voor de toekomst: theatermakers, choreografen, schrijvers en muzikanten. Zo heeft **Oost-Nederland** een krachtige complete infrastructuur voor nu en in de toekomst.

Definities

Culturele basisinfrastructuur (BIS)

De ruggengraat van het Nederlandse cultuurbestel. Zij bestaat uit instellingen die in dat bestel belangrijke functies vervullen in vele, uiteenlopende disciplines: van grote filmfestivals tot symfonische orkesten, van gevestigde musea tot experimentele presentatie-instellingen. Niet alleen cultuurproducerende en -presenterende instellingen maken deel uit van de BIS, ook ondersteunende instellingen gericht op bijvoorbeeld cultuureducatie, digitalisering en onderzoek zijn er onderdeel van.

Raad voor Cultuur (2016). Culturele Basisinfrastructuur 2017-2020, p. 4. Geraadpleegd op <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2016/05/20/advies-raad-voor-cultuur-basisinfrastructuur-2017-2020/advies-raad-voor-cultuur-basisinfrastructuur-2017-2020.pdf>.

Cultureel ecosysteem

Het geheel van onderling verbonden netwerken in het cultuur- en kunstenveld. Binnen deze netwerken is een druk verkeer van mensen, ideeën, producten en geld. Een ecosysteem heeft open grenzen, maar vormt op zich een volledig toegeruste habitat waarin alle spelers goed kunnen functioneren.

Raad voor Cultuur (2017). Cultuur voor stad, land en regio. De rol van stedelijke regio's in het cultuurbestel. Geraadpleegd op <http://toekomst-cultuurbeleid.cultuur.nl/verkenning/nieuw-elan-voor-de-stedelijke-cultuurregio>.

Cultuur

De producten en activiteiten op het brede gebied van de kunsten (waaronder architectuur, beeldende kunst en vormgeving, film, letteren, podiumkunsten en cross-overs tussen deze disciplines) en het erfgoed (zoals archieven, archeologie, historische collecties, monumenten en immaterieel erfgoed) en de mensen en instituties die zich daarmee bezighouden.

Raad voor Cultuur (2015). Agenda Cultuur 2017-2020 en verder, p. 13. Geraadpleegd op <https://www.cultuur.nl/upload/documents/adviezen/Agenda-Cultuur.pdf>.

Cultuurparticipatie

Het actief meedoen aan kunst en cultuur.

Fonds voor Cultuurparticipatie (2018). Geraadpleegd op <https://www.cultuurparticipatie.nl/over-het-fonds/missie-en-doelstellingen>.

Stedelijke regio

De stedelijke regio kenmerkt zich door een centrum-gemeente (soms meer dan één) die fungeert als cultureel brandpunt. Meestal is dit een grote gemeente, waar een hoog voorzieningenniveau aanwezig is. Omliggende gemeenten vullen dit aan met hun cultuuraanbod. Makers, gezelschappen, galeries, podia en cultuureducatie-instellingen wortelen zich in zo'n stedelijke omgeving. Zij vinden er hun inspiratie, nemen deel aan het sociale en maatschappelijke leven, verbinden zich met andere creatieven en instellingen.

Ondernemers nestelen zich in de nabijheid van de culturele bedrijvigheid. Het publiek uit de wijken, dorpen en streken vindt er vrijwel alle voorzieningen waaraan het behoefte heeft.

Raad voor Cultuur (2017). Cultuur voor stad, land en regio. De rol van stedelijke regio's in het cultuurbestel. Geraadpleegd op <http://toekomst-cultuurbeleid.cultuur.nl/verkenning/nieuw-elan-voor-de-stedelijke-cultuurregio>.

21^e eeuwse vaardigheden

Generieke vaardigheden en daaraan te koppelen kennis, inzicht en houdingen die nodig zijn om te kunnen functioneren in en bij te dragen aan de kennis samenleving.

Thijs, A. & Loenen, S. (2013). 21e eeuwse vaardigheden in het funderend onderwijs: een verkenning. Enschede: SLO.



Colofon

Redactie

Lotte Ravenhorst, BMC

Mirjam Berning en Ayke van Bloem, Gemeente Enschede

Margreet Weide, Gemeente Hengelo

Ontwerp

Blauw Agency - www.blauw.agency

Fotografie

Voorblad en binnenwerk Gogbot Festival: © Roy te Lintelo

Evander Eijssink: © Cyril Wermers

Stephanie Nypels: © Stephanie Nypels

Burçak Sikar: © Tjeerd Derkink

Hanna Jansen: © Hanna Jansen

Flora Verbrugge: © Marlies Bosma

Milaisa Breeveld: © Marlies Bosma

Hellen van Rees: © Roza Likkel

Joey van Ingen: © NEW DAY studio - Jeroen Nieuwhuis

André Manuel: © Bunker Theaterzaken

Nicolas Mansfield: © Corbino

November 2018

